

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

RUSKÉ A ČESKÉ FRAZEOLGISMY
S VÝZNAMEM „VYSOKÝ-NÍZKÝ“, „VELKÝ-MALÝ“

RUSSIAN AND CZECH PHRASEOLOGY
WITH MEANING „TALL-LOW“, „BIG-SMALL“

РУССКИЕ И ЧЕШСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ
СО ЗНАЧЕНИЕМ „ВЫСОКИЙ-НИЗКИЙ“, „БОЛЬШОЙ-МАЛЕНЬКИЙ“

AUTOR: Petra Šnajdárková

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci, 23. 4. 2013

---

podpis

Poděkování:

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, CSc. za konzultace, cenné rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

---

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	7
1.1 Lingvistika	7
1.2 Lexikologie.....	8
1.2.1 Frazeologie	10
1.2.2 Kognitivní lingvistika.....	15
1.2.2.1 Termíny kognitivní lingvistiky	17
1.3 Jazykový obraz světa.....	20
2 PRAKTICKÁ ČÁST	25
2.1 Frazeologismy popisující lidské tělo.....	26
2.1.1 Vysoká postava	26
2.1.2 Nízká/malá postava	28
2.1.3 Veliká/velká postava	32
2.1.3.1 Frazeologismy označující muže s velkou postavou.....	32
2.1.3.2 Frazeologismy označující ženy s velkou postavou.....	33
2.1.3.3 Frazeologismy označující muže i ženy s velkou postavou.....	33
2.1.4 Hlava	34
2.1.5 Čelo	34
2.1.6 Oči a slzy	35
2.1.7 Nos	35
2.1.8 Ústa, jazyk, hlas a zvuk	36
2.1.9 Břicho	36
2.1.10 Zadek.....	37
2.1.11 Ruce.....	37

2.1.12	Nohy	37
2.2	Frazeologismy popisující věci	38
2.2.1	Velikost věcí	38
2.2.2	Množství	39
2.2.3	Oblečení a boty	40
2.3	Frazeologismy popisující zemi, přírodu a počasí	41
2.3.1	Přírodní katastrofy.....	41
2.3.2	Zima	42
2.4	Jiné	42
2.4.1	Hlad	42
2.4.2	Žízeň.....	43
2.4.3	Porce jídla	43
2.4.4	Potřeba.....	44
2.4.5	Lež.....	44
2.4.6	Facka a jiné rány	45
ZÁVĚR.....		46
PE3IOME.....		48
PRAMENY A LITERATURA		54
SEZNAM ZKRATEK.....		57
ANOTACE		58

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám ruskými a českými frazeologismy s adjektivy *vysoký*, *nizký*, *velký* a *malý*, a také jejich srovnáním. Vybrala jsem si frazeologii, protože mě toto téma zajímá a chtěla jsem se o něm dozvědět něco více. Avšak toto téma je tak obsáhlé, že jsem do praktické části zařadila jen část z frazeologismů, které jsem posbírala.

V teoretické části se pokusím podívat se na frazeologii nejen z hlediska samotné disciplíny, ale z širšího pohledu přes lingvistiku, lexikologii a jazykový obraz světa. Pro všechny tyto oblasti je výzkum frazeologie velmi důležitý. V teoretické části jsem čerpala především z knihy V. Maslovové „*Введение в когнитивную лингвистику*“, z knihy A. Erharta „*Зáklady jazykovědy*“, z knihy I. Vaňkové a kol. „*Co na srdci, to na jazyku*“ a v neposlední řadě z knihy od V. Mokienka a L. Stěpanové „*Ruská frazeologie pro Čechy*“.

V praktické části jsem použila velké množství frazeologismů excerpovaných z mnoha slovníků, uvedu zde jen ty, z nichž jsem čerpala nejvíce. Mezi tyto patří: „*Česko-ruský frazeologický slovník*“ V. Mokienka a A. Wurma, „*Rusko-český frazeologický slovník*“ od L. Stěpanové, „*Словарь фразеологических синонимов русского языка*“ od BMS, „*Slovník české frazeologie a idiomatiky – výrazy neslovesné*“ od Fr. Čermáka a kol., a „*Slovník české frazeologie a idiomatiky – přirovnání*“ od Fr. Čermáka a kol. V této části se pokusím srovnat frazeologismy podle významu v ruském a českém jazyce. Zařadím frazeologismy do tematických skupin, a v případě potřeby se také pokusím vysvětlit význam daného frazeologismu.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Lingvistika

Lingvistika (jazykověda; jazykozpyt; rus. языкознание) je nauka, jejímž tématem je jazyk, jeho prvky, struktura, hierarchie, vztahy mezi jednotlivými elementy, jejich funkce atd. (kcjl.upol.cz/mlcoch_udsj.doc)

Je to teoretická společenskovední disciplína, která se zabývá zkoumáním přirozených lidských komunikačních kódů – jazyků. Z toho vyplývá, že jazykověda je disciplína teoretická, nikoliv praktická, patří k společenskovedním oborům a že zkoumá přirozené, živé jazyky. (Erhart 1984: 7)

a) Jazyk a řeč

Podle A. Erharta jazyk jako termín v běžné mluvě konkuruje termínu řeč. Ale i tak mají oba termíny přesně definovaný význam. „**Řeč** je obecně lidská schopnost sdělování (přenášení informací) pomocí jazyka. **Jazyk** je systém znaků (kód) sloužící k dorozumívání v určitém etnickém společenství (národ, kmen apod.)“. (Cit. podle: Erhart 1984: 7)

Zatímco řeč má každý člověk vrozenou (*Pozn.* Avšak nevytváří si ji, pouze napodobuje to, co slyší od lidí ve svém okolí (tamtéž: 122), jazyk mu vrozen není.

Jazyk je osvojován v prvních letech života od lidí (ať už rodičů, chův nebo v extrémních případech zvířat), kteří jedince vychovávají. I dospělý člověk po letech pobytu v cizojazyčném prostředí může zapomenout svůj mateřský jazyk ve prospěch jazyka okolí. Jazyk tedy společenský jev, jehož základní funkcí je funkce dorozumívací. (tamtéž: 9)

b) Jazykovědné rozdělení

Jazykověda se dělí na několik lingvistických disciplín.

Jako základní rozdělení se uvádí rozdělení jazykovědy na **teoretickou** a **aplikovanou**. Jelikož je však jazykověda disciplínou teoretickou, aplikace zůstává mimo její rámec (v oblasti výuky jazyků a kybernetiky).

Obecná jazykověda se zabývá samotným jazykem, jeho podstatou, různými metodami zkoumání jazyka, jazykovými klasifikacemi apod. S tím také souvisí rozdělení jazykovědy na jazykovědu **popisnou**, **typologickou** (porovnávací), **filologickou** a **historickosrovnávací** (zkoumá jazykové rodiny, jako příklad uvádím srovnávací jazykovědu indoevropskou).

Dále lze jazykovědu dělit podle přístupu k jazykovým jevům, a sice na jazykovědu synchronickou a diachronickou.

Synchronická jazykověda zkoumá zpravidla současný jazyk (jazyk v konkrétním vývojovém bodě) a **diachronická jazykověda** oproti tomu zkoumá jazykové změny během vývoje jazyka. (Erhart 1984: 18)

Jazykovědu je dále možné dělit na vnitřní a vnější.

Vnitřní lingvistika zkoumá strukturu jazyka a dělí se podle toho, na kterou část systému se zaměřuje (fonetika, morfologie atd.). **Vnější lingvistika** zkoumá vztahy jazyka a společnosti (sociolingvistika), popř. jazyka a myšlení (psycholingvistika). (tamtéž: 19)

1.2 Lexikologie

Lexikologie je označována také jako nauka o slovní zásobě a jejím užívání.

„Lexikologie je teorie lexikální zásoby; uskutečňuje její základní výzkum, tj. popisuje a vykládá lexikální jednotky různých typů, slova, slovní spojení a frazémy, jejich vztahy a dílčí systémy“, uvedli Josef Filipec (<http://www.ujc.cas.cz>) a František Čermák (<http://ucnk.ff.cuni.cz>) ve své knize. (Filipec, Čermák 1985: 13)

Lexikologie se podle základního schématu dělí na **sémantiku** (nauka o významech slov), **etymologii** (nauka o původu slov), **frazeologii** (nauka o ustálených slovních spojeních), **lexikografii** (nauka o slovnících) a **onomastiku** (nauka o vlastních jménech).

Sémantika zkoumá obsahy jazykových znaků bez ohledu na formu. Naopak lexikologie přihlíží při zkoumání lexikálních morfémů i k jejich formě. (Erhart 1984: 72)

Morfém je základní jazykový znak. Dělí se na lexikální a gramatické. **Lexikální** morfémy (**lexémy**) jsou základními plnovýznamovými znaky (označují kvalitu, děj atd.), zatímco **gramatické** morfémy jsou jakési pomocné znaky, označující vlastnost nebo okolnost. (tamtéž: 63)

Slovo je jediný určitý tvar lexému, popř. i lexém sám, pokud se jedná o lexém jednoslovný a neměnný. (Čermák 2010: 18)

a) **Synonyma**

K lexikologii se řadí také **synonyma**. Pro zjednodušení je nazýváme **slovy**. Jsou to pojmenovací jednotky, které označují určitou slovní zkušenost. (Filipec 1961: 173)

Velký význam má pro lexikografii rozlišení spojení volných, přenesených (lampa nebes – měsíc), ustálených, typických aj.

Spojení volné má dvě či více forem slov s určitým významem. Každá z forem vytváří vlastní lexikum.

Ustálené spojení je takové spojení, které má pojmenovací funkci a jako celek se stává částí kontextu. (tamtéž: 248)

U spojení, která představují významové jednotky, se rozlišují dva typy, a to **souslovné a frazeologické významy** (např. *boží dopuštění – živelní pohroma*) a **heslové slovo**, které může vytvořit samostatnou lexiku (např. *zemřít – zatřepat bačkorama* – hesla *zatřepat a bačkora*).

S tímto vším souvisí také **polysémie**, po případě **homonymie**. Např. sousloví *volské oko*, zpracované v Příručním slovníku pod heslem *oko*, znamená: 1. v medicíně: zvětšené oko, 2. botanicky: rod rostlin, 3. v mineralogii: broušený labradorit, 4. v kuchyni: sázené vejce.

Synonymická sousloví (jako i slovotvorná synonyma) jsou častými členy synonymických řad. Např. hesla *umřít, zemřít* a jejich synonyma *dokonat, zaklepat bačkorama, odejít z jeviště* atd. (tamtéž: 248 – 249)

1.2.1 Frazeologie

Základem jazyka je **fonetika, gramatika a slovní zásoba**. A také **frazeologie**. Ta je největším problémem. I nositel daného jazyka často neví, co daný výraz znamená, natož nositel jiného jazyka. Za každým výrazem totiž stojí historie jazyka, kultura, folklór a literatura. Frazeologie je pamětí jazyka, protože v sobě uchovává již dávno zapomenuté jevy. (Mokienko, Stěpanova 2008: 8 – 9)

Mnozí lingvisté se snažili vymezit pojem **frazeologismus**. Co to je **frazeologická jednotka**. Ale je to opravdu široký pojem. Podle L. I. Rojzenzona je příznakem frazeologismu jen ustálenost a různorodost a podle A. V. Kunina je její částí i zhodnocení. Tzn., že frazeologismy nejsou jen slovními spojeními (např. rčení).

Je rozdíl mezi rčením a příslovím.

Rčení je podle Vladimíra Ivanoviče Dalja krátké přirovnání a **přísloví** je výraz bez přirovnání.

a) Frazeologická jednotka

Frazeologická jednotka má několik charakteristik, a to ustálenost, reprodukovatelnost, expresivnost a sémantickou celistvost.

Ustáleností frazeologismu se chápe, že není možné zaměnit určitá slova ve frazeologismu, protože by dané spojení pak nedávalo smysl, např. *подносить (подавать) на блюдечке (тарелочке) что кому*. Nemůžeme říci *подносить на чашке что кому*. (Mokienko, Stěpanova 2008: 13)

Reprodukovatelnost je vlastně opakováním toho, co už známe. My si frazeologismy nevymýšlíme, ale opakujeme je. Je spojena s **ustáleností**. Většina frazeologismů se svou pravidelností odlišuje od reprodukovatelnosti, ale v mnohých ustálených spojeních se

můžeme setkat s nepravidelnými výrazy. Takto vznikají frazeologické chyby. Např. výraz *сборщить со счета что*, do češtiny překládaný jako *přestat vnímat co*. Tento výraz se v současnosti hodně používá, ale nemá nic společného se slovem *счетом*. Nejdříve byl totiž tento frazeologismus jiného rázu, a to *сборщить со счетов что*. Přičemž *счеты* se do češtiny překládají jako kuličkové počítadlo. To se dodnes v Rusku používá v obchodech při počítání peněz a zboží. (tamtéž: 15)

Expresivnost se zakládá na hodnocení a stylistickém zabarvení. Frazeologismy často vyjadřují negativní charakteristiku, např. *пришел nality; jako žok; s opici* atd.

Sémantická celistvost znamená, že význam frazeologismu nevyplývá z významů jeho komponentů, ale že se musíme naučit frazeologismy tak, jako bychom se učili slova. Protože ne každý frazeologismus znamená přesně to, co naznačují jeho komponenty, např. *бить баклуши*. Nikdo netluče žádné zvíře, ale jednoduše nic nedělá. (tamtéž: 20)

b) Dělení frazeologismů podle J. Filipce

Podle J. Filipce se synonyma vyskytují u tří základních typů sousloví (určil V. Vinogradov), a to u frazeologických spojení, frazeologických celků a frazeologických srůstů.

Frazeologická spojení nejsou zcela těsná a jejich členy žijí i mimo spojení. Vytváří frazeologické i nefrazeologické významy.

K těmto spojení se řadí typ **spojení – spojení**, kde mohou být jejich části zaměněny jinými synonymy, např. *poulit oči – valit – vykulovat oči – bulvy – zraky* a typ **spojení – slovo**, kde není tak častá záměna slov připuštěna. Např. *dělat překážky – překážet* atd. (Filipec 1961: 249)

Frazeologické celky mohou mít i funkci volných spojení, jejichž části mají samostatný význam, často s významem přeneseným (např. *hrát si na slepou bábu*, přen. *přetvařovat se; ostrouhat mrkvičku*, přen. *pohořet*).

Často jsou tato spojení jen v obrazné funkci. Např. *vodit někoho za nos, balamutit; dělat z komára velblouda, přehánět něco*.

Frazeologické srůsty jsou nejtěsnějším spojením, typickým pro daný jazyk. Jsou označovány také jako **idiomy**.

Členy těchto spojení žijí obvykle jen v daných spojeních, a to v podobách, které odporují normám současného jazyka nebo jsou současnému jazyku již nejasné. Např. *dát někomu nepočítaných – natlouci někomu; mít něco za lubem – zamýšlet* atd. (tamtéž: 250)

Každý člověk má jinou slovní zásobu (lexikální). Což však závisí jedinec od jedince. **Slovní zásoba** (lexikální) se skládá ze slov a ustálených slovních spojení (**lexémy**). Jazyk a s tím spojená slovní zásoba se, v případě českého jazyka, neustále vyvíjí. Je to živý jazyk.

V následující kapitole si frazeologismy rozdělíme podle jiného dělení.

c) Dělení frazeologismů podle V. Mokienka a L. Stěpanové

Podle V. Mokienka a L. Stěpanové se frazeologismy dělí na tři typy: frazeologické srůsty, frazeologické jednotky a frazeologická spojení.

Frazeologické srůsty jsou absolutně nedělitelná slovní spojení, jejichž význam nezávisí na jejich lexikální struktuře a na významu jeho částí. Jsou to **idiomy** v úzkém slova smyslu, jako např. *собаку съест в чем (mít v malíčku co)*, což značí, že je někdo v něčem velmi dobrý a zkušený. Ale tento frazeologismus už ztratil svou motivaci, skoro nikdo již neví, jak vznikl. (Mokienko, Stěpanova 2008: 21)

Podle V. V. Vinogradova se **frazeologické jednotky** také sémanticky nedělí, avšak jejich význam závisí na významu jejich částí. (tamtéž: 21)

Např. výraz *плыть по течению (plout po proudu)* znamená, že se někdo pasivně podčíní chodu událostí. Na rozdíl od frazeologických srůstů je význam v tomto spojení jasný nejen pro nositele daného jazyka, ale i pro nositele jiného jazyka, ve kterém se tento výraz nevyskytuje.

Frazeologická spojení jsou (taktéž podle V. V. Vinogradova) typem frází tvořené nezávislými významy slov, ve kterých je povoleno nezávislé slovo zaměnit. Pro tuto skupinu je charakteristické, že jejich části přijímají hovořící lidé jako části oddělené, které mají svůj vlastní význam. K těmto V. V. Vinogradov (a také např. N. M. Šanskij) řadí

výrazy typu *черная работа* (těžká a nekvalifikovaná fyzická práce), *картошка в мундуре* (brambor, který je uvařený ve slupce), *белое золото* (bavlna) atd. (tamtéž: 22)

d) Další typy dělení frazeologie

Frazeologie se také dělí na přirozenou a konvenční.

Přirozená frazeologie je často společná pro mnohé jazyky a vzniká nezávisle na ostatních, přestože má s ostatními společný základ.

Konvenční frazeologie odráží specifické podmínky rozvoje daného národa. Jsou to záliby, podmínky života, obyčej a náboženské a kulturní rozdíly. (Mokienko, Stěpanova 2008: 25 – 26)

Dále se frazeologie dělí na **překládatelnou** a **nepřekládatelnou**. Některé frazeologické obraty není možné přeložit doslova. Pak totiž nedávají smysl. (tamtéž: 34) Např. *собаку съест в чем*. Tento výraz nemá nic společného s tím, že by daný člověk snědl psa, ale že je velmi chytrý v určitém oboru.

Objevují se v ní také tzv. **falešní přátelé překladatele**. Např. při překladu z neslovanských jazyků na slovanský. Často se také objevuje problém překladu, kdy v jednom jazyce je hodnocení pozitivní a ve druhém negativní.

Podle A. V. Fjodorova se rozlišují tyto typy souladu originálu a překladu frazeologismu:

Prvním typem je **srůst (idioma)** (*cat my dogs! Bom me na!*), druhým **frazeologická jednotka** (*it rains cats and dogs – лет как из ведра*), třetím **frazém – volné slovní spojení** (*cat my dogs! Bom поразительно!*) a čtvrtým **frazém – lexém** (*бить баклуши – бездельничать*). (tamtéž: 35 – 36)

Musíme si také představit **mezinárodní jazykové ekvivalenty**, které jsou pro překladatele problémem. Mezi ně patří: úplné ekvivalenty (náhrady), částečné ekvivalenty, relativní ekvivalenty, frazeologické analogy (obdoby) a bezekvivalentní frazeologismy.

K **úplným ekvivalentům (náhrady)** se řadí takové frazeologismy, které mají totožnou strukturu ve více jazycích, typu rus. *засучив рукава* – čes. *vykasat rukávy*.

Částečné ekvivalenty jsou frazeologismy, které mají totožnou sémantiku a vnitřní formu, ale odlišují se jedním ukazatelem, a to např. jinou strukturou, menším či větším množstvím částí aj., např. rus. *от всеї души* – čes. *od srdce*, rus. *владеть собою* – čes. *mít nad sebou vládu* atd.

Relativní ekvivalenty jsou frazeologismy s částečnou záměnou totožných částí, např. rus. *похожи как две капли воды* – čes. *jsou si podobní jako vejce vejci*, rus. *делать из мухи слона* – čes. *dělat z komára velblouda* atd. Vidíme, že se liší jen některé části frazeologismů..

Frazeologické analogy (obdoby) jsou vazby, které mají jinou strukturu, ale všeobecný význam a stylistické zabarvení. Např. rus. *ездить в Тулу со своим самоваром* – čes. *nosit dříví do lesa*, rus. *пройти сквозь огонь, воду и медные трубы* – čes. *být všemi mastmi mazaný* atd.

K bezekvivalentním frazeologismům se řadí národní frazeologismy. Jsou spjaty s daným národem a jazykem díky reáliím daného jazyka. Např. rus. *собаку съест на чем* – *být mistrem; mít velké zkušenosti*; rus. *вешать лапшу на уши* – čes. *drže a podle někoho klamat* atd. (tamtéž: 37 – 39)

Mnohé lingvisty-teoretiky i učitele ruštiny jako cizího jazyka, frazeologie a její kulturologický aspekt velmi zajímá. Díky frazeologii se totiž mohou dozvědět informaci mnoha různými způsoby, např. sémantickým výkladem, lingvisticko-zeměpisným komentářem či překladem idiomů na rodný jazyk.

Mnohé rozdíly ve tvoření a struktuře českých a ruských frazeologismů jsou spojeny se společenskou funkční rozdílností *ruské lidové mluvy* (просторечие) a *české hovorové obecné češtiny*. Obecná čeština má jiné působení a stylistický status (opozice literárního jazyka). (tamtéž: 65)

Většina frazeologických obrátů jako i jednotlivá slova, jsou neproniknutelná a utváří celistvé jednotky, do kterých není možné něco vkládat, např. *детский сад*.

Existují však také frazeologické výrazy, do kterých je možné jednotku vložit, např. *одержать победу* a *одержать большую победу*. (Шанский 1963: 19 – 20)

Často se objevují rozdíly mezi českou a ruskou frazeologií, kdy české ekvivalenty neodpovídají ruským (a naopak). Např. *nonacmb̄ enpocak* – *dostat se do pěkné bryndy, dostat se do úzkých*.

Frazeologie je tedy živý zdroj, který poukazuje na blízkost historie a kultury ruského a českého národa. (Mokienko, Stěpanova 2008: 68)

1.2.2 Kognitivní lingvistika

Dosud v centru pozornosti jazykovědců nestálo to, o co se zajímá kognitivní lingvistika. Ta se zajímá o studium hluboce tělesně i kulturně zakotvených významů, což je předpokladem komunikace. (Vaňková 2005: 18)

Kognitivní věda se zabývá povahou mysli a jejím fungováním v nejširším slova smyslu. Ale nezabývá se jen lidskou myslí, ale také „umělou inteligencí“ (počítače).

V posledních letech se také mění přístup k člověku z hlediska terapie, výuky nebo výchovy. Klade se větší důraz na propojenost těla a duše. (tamtéž: 18 – 19)

Kognitivisté jsou si vědomi relativity našeho tzv. lidského pohledu a lidské zkušenosti (antropocentrismus).

„Kognitivistá říká: jsem člověk s lidskou kognitivní výbavou, s lidskou tělesností, s lidskými smysly: a vše, co se mi dává, je tím modifikováno. Vidím lidsky, rozlišuji barvy lidsky, slyším pouze zvuky o určité frekvenci. Když řeknu, že je něco červené, vysoké, sotva slyšitelné či jedlé, vymezuji vlastnosti daných věcí z pozice člověka. (...) Všechno poměřuji sebou. (...) Nemohu jinak – jen si toho mohu (a musím) být vědom. Musím si být vědom i toho, že nejsem ani Afričan, ani Eskymák, ale Středoevropan a Čech – a to také můj pohled na svět zásadně modifikuje. Musím si být vědom jinakosti jiných možných pohledů“. (Cit. podle: Vaňková 2005: 24 – 25)

a) Klíčové problémy kognitivní lingvistiky

Klíčovým problémem kognitivní vědy je vztah mezi mozkiem a myslí, jak chemické dění v mozku vede k myšlení a prožitkům, které probíhají v lidské myslí.

K dalším klíčovým otázkám patří jazyk a práce s ním v lidské mysli. Právě prostřednictvím jazyka je člověku umožněno poznávat mnohé procesy, díky kterým je ukotven ve světě. „Jazyk je součástí poznávání a poznání (cognition), podílí se na tom, jak světu rozumíme, jak ho kategorizujeme, jaký obraz světa si vytváříme a jak ho předáváme dál“. (Cit. podle: Vaňková 2005: 20 – 21)

b) Jazyk a význam

Jazyk je těsně sepnat s poznávacími schopnostmi člověka, s myšlením, s jeho životem ve společnosti, s kulturou a tradicí.

Kognitivně a kulturně zaměřenému zkoumání je nejbližší **řeč**. Řeč je lidská schopnost, která je spojena s naší tělesností a životní praxí (i podle A. Erharta).

Význam je jedním z hlavních pojmů kognitivní lingvistiky a přenos významů je považován za hlavní cíl jazyka. Jazyk slouží k tomu, aby byl význam přenesen.

V centru kognitivistiky stojí hlavně **slovní zásoba** (včetně frazeologie). Je tam zásadní zkoumání významu, které zohledňuje vztahy ke slovům téhož systému a zapojení tohoto systému do konceptuálního systému daného jazyka a jeho místo v jazykovém obrazu světa. (Vaňková 2005: 30)

c) Přirozený svět

S těmito základními zásadami koliduje Patočkův (<http://www.ajp.cuni.cz>) filozofický koncept **přirozeného světa**, který je protějškem pojmu **jazykový obraz světa**. (Vaňková 2005: 26)

(Jazykový obraz světa více rozeberu v jedné z následujících kapitol – chápe se jako primární a **naivní**, tj. odlišný od obrazu **vědeckého**. Je to pojetí světa, které je vlastní mluvčímu daného jazyka a vychází z jeho potřeb (praktických a poznávacích) a osvojuje si je od počátku jeho existence na základě zkušenosti (tělesné a smyslové) a kulturního prostředí).

Tento naivní obraz světa je spojen s **přirozeným jazykem**, který je naším prvním jazykem a používáme ho pro ty nejjednodušší situace. S tímto světem je pak spojena konkrétnost vyjadřování, antropocentrismus, subjektivita a hodnocení. V minimální verzi má přirozený jazyk 1500 – 2000 slov a ve standardní verzi 4000 – 5000 slov. Mezi ně patří např. části lidského těla, fungování člověka, potrava, počasí atd. (tamtéž: 56 – 58)

Přirozený svět Patočka chápe jako svět, vzhledem ke kterému jsou všechny ostatní světy **sekundární** (světy vědeckých teorií, reklam, médií atd.). (tamtéž: 55)

d) **Konceptuální systém**

Pro kognitivně zaměřeného lingvistu je jazyk spjat s **konceptuálním systémem** (koncept a konceptuální systém bude rozebrán v následující podkapitole). Ten se chápe i jako obraz světa. Je to interpretace světa, ve které je uchována lidská zkušenost a paměť.

e) **Přístupy ke zkoumání v kognitivní lingvistice**

V kognitivní lingvistice se dnes v jako již velmi rozvětvené disciplíně uplatňují přístupy, které lze rozdělit do tří velkých skupin. Hranice mezi nimi se však navzájem prolínají.

První skupina se orientuje na zkoumání mozku (neurolingvistika v souladu s umělou inteligencí), druhá na zkoumání mysli (psycholingvistika) a třetí skupina se zaměřuje na zkoumání kultury (jejich výzkumy směřují k rekonstrukci jazykového obrazu světa).

1.2.2.1 **Termíny kognitivní lingvistiky**

Podle Valentiny Maslové se studiu podstaty konceptu v kognitivní lingvistice uděluje prvořadý význam. A poté, co se kdokoliv pokusí pochopit podstatu tohoto konceptu, zjistí, že existuje celá řada podobných pojmů a termínů. Mezi tyto termíny patří **koncept** (концепт), **pojmem** (понятие) a **význam** (значение).

Problém jejich diferenciací se týká těch nejsložitějších diskuzí v teoretické jazykovědě. Při analýze **konceptu** se totiž pracuje pouze se smyslem (obsahem) a ne s údaji badatele z bezprostředního vnímání.

a) **Koncept a pojem**

Koncept je prostředníkem mezi slovy a lingvistickou činností.

Vnitřní formou se **koncept** a **pojmem** v ruském jazyce navzájem nerozlišují, jsou shodné. Ačkoliv mají stejný význam, dnes se tyto termíny dostatečně diferencují.

Pojem je chápán jako soubor zásadních vlastností objektu a **koncept** je myšlenkové vzdělání, které je specifické pro daný národ. Koncepty do sebe nezahrnují vše, jen ty nejdůležitější pojmy, které jsou pro danou kulturu specifické, které jsou aktuální a pro danou kulturu hodnotné, jsou tématem přísloví a pořekadel a různých poetických a prozaických textů. Koncept je nositelem národní kulturní paměti.

Koncepty a **pojmy** se mohou při určitých podmínkách navzájem prolínat. Jsou to dva paralelní termíny, ale patří do různých věd. **Pojem** je termínem logiky a filozofie a **koncept** je termínem matematické logiky, kulturologie a kognitivní lingvistiky.

Tvoření konceptů je spojeno s poznáním světa a s utvářením si představ o něm, zakládají se na myšlenkové podstatě. Takový systém tvořený koncepty vytváří obraz světa, který je odrazem skutečnosti tak, jak ji chápe člověk.

Tento proces vysvětlení **konceptualizace** a **významu konceptu**, je dostupný jen těm lingvistům, kteří jsou nositeli daného jazyka. Koncepty jsou myšlenkové povahy, proto jsou nyní jedním z hlavních bodů programu lingvistiky. (Маглова 2008: 41)

Konceptualizace jsou procesy v naší mysli, které probíhají na úrovni pojmů. (Vaňková 2005: 44)

Konceptualizace světa je zčásti univerzální a zčásti národně specifická. Studují se v ní charakteristické rysy konceptů daného jazyka (duše, stesk, vůle atp. typické pro rusy), zkoumají se specifika univerzálních konceptů a zkoumá se celý naivní pohled na svět, neboť každý jazyk odráží určitý způsob vnímání světa. (Маглова 2008: 68)

Kultura je tu chápána jako soubor konceptů a vzájemných vztahů mezi nimi. Tudiž je koncept základní stavební jednotkou kultury myšlenkového světa člověka. Tento svět je částí evropské kultury.

Koncept má několik vlastností: je to minimální jednotka zkušenosti člověka v jeho ideální představě; základní jednotka zpracování, uchování a přenosu poznatků; má konkrétní funkci a pružné hranice; je sociální; je to základní jednotka kultury. Představuje také svět, který se nachází ve vědomí člověka. Ale sám je základní jednotkou obrazu světa.

V poslední době se vedou diskuze o tom, kolik konceptů vlastně existuje. Výzkumy ukazují, že konceptů je několik set. A Z. I. Kirnoze se domnívá, že určení přesného počtu konceptů je neřešitelný úkol. (tamtéž: 48 – 49)

Koncepty se dělí na skupiny podle různých definic.

Tématy se mohou dělit např. na **emocionální, výukovou aj. konceptosféru**.

Mohou se také dělit podle svých nositelů na **konceptosféry individuální, mikroskupinové, makroskupinové, národní a civilizační**.

V centru konceptu vždy leží **hodnota**, protože koncept je těsně spojen s kulturou a v té je důležitý hodnotový princip. Pokud nositel kultury řekne o nějakém jevu, že „to je dobré“ (špatné, zajímavé aj.), tento jev pak vytváří v dané kultuře **koncept**.

Strukturu konceptu si lze představit jako **kruh**, v jehož centru se nachází základní pochopení (**jádro**) a na okraji (**periferie**) je vše, co přinesla kultura, tradice a zkušenosti. Jádro je slovní význam lexému a periferie je subjektivní zkušenost. (tamtéž: 54 – 55)

Vaňková se také zabývá tříděním na kategorie podle principu **centra a periferie**. Centrem se tedy myslí ten jev, který je nejvíce frekventován a má nejvíc rysů dané třídy. Ten vytváří základní obraz jazykového systému. Periferní jevy jsou ty, které tento obraz nějakým způsobem „komplikují“. (Vaňková 2005: 34)

b) Význam

Termín **význam** uvolňuje místo termínu **koncept** a studie se jím už zabývají jen okrajově.

Koncept je poměrně jasnou kopií reálného objektu, protože je se světem spojen bezprostředně. **Význam slova** představuje už jen část daného konceptu. I když ke konceptu se člověk nejlépe dostane prostřednictvím jazyka přes slovo, větu a řeč.

c) Koncept = smysl, pojem = význam

Termín **koncept** se většinou chápe jako smysl chápání, synonymem je tedy **smysl**. Synonymem termínu **pojem** je **význam**. **Pojem** je tedy chápán jako význam slova. (Маслова 2008: 35 – 36)

J. S. Stěpanov (jak poukazuje V. Maslova ve své knize) poukazuje na následující příklad:

Slovo *kohout* má v ruském jazyce nejen **význam**, ale i **smysl**. **Význam** poukazuje na všechny ptáky, kteří mají určité vnější znaky, tzn. chodící pták, samec a s červeným hřebínkem na hlavě. **Smyslem** tohoto slova kohout není tedy jen jeho vnější popis, ale i něco jiného, a to např. že je to domácí pták, zpívá určitým způsobem a i měří čas, pták, který je v ruském jazyce podle zpěvu i pojmenován (*nemyx – nemь*) a pták-prorok, se kterým je spojeno mnoho pověr a obřadů. (tamtéž: 39)

d) Jazyk

Jazyk je tím nejdůležitějším objektem výzkumů kognitivistů. (Маглова 2008: 61)

Podle Kubrjakové leží v základech jazyka zcela zřetelná fyzická zkušenost člověka a jen díky této zkušenosti a jejím používáním se člověk může dostat do abstraktnějších oblastí a může si vytvářet představy. (tamtéž: 42 – 43)

Podle jejího názoru jazyk odráží vidění světa, ale i v něm je zachycena pozice pozorovatele a ten odpovídá za subjektivitu zachycených konceptů v jazyce. Je tedy možnost opisem vyjádřit různé vlastnosti a detaily.

1.3 Jazykový obraz světa

Člověk si při spolupráci se světem tvoří o tomto světě různé představy a různé modely, které se ve filozoficko-lingvistické literatuře nazývají **obrazem světa**. (Маглова 2008: 60)

V centru světa stojí **člověk**, který je součástí nějakého kulturně-komunikačního společenství a který hledá své místo ve světě. Pokud zkoumáme jazykový obraz světa, zkoumáme vlastně to, jak rozumíme světu, tedy je to představa **antropocentrická**, protože je to představa z pohledu člověka.

Antropocentričnost frazeologie znamená, že se v ní ukazuje vztah v prostoru, určení délky, charakteristika směru, času a kvantity a míry.

Prostor se určuje názvy tří částí těla, a to nosem, rukou a bokem. Tzn. *před nosem, po ruce a po boku*.

Určení **délky** se udává slovem *krok* nebo manipulací s předměty (*krokovat; co by kamenem dohodil*).

Charakteristikou **směru** jsou slova *jít, chodit (šel, kam ho oči vedly a nohy nesly; jít za nosem)*.

Čas se chápe v kategorii prostoru (*před, po, okolo, krátký, dlouhý, začátek, konec, přede mnou, za mnou*).

Kvantita a míra se vyjadřuje pomocí částí těla (*po krk, nad hlavu, o vlásek, o chlup*). (Vaňková 2005: 62 – 63)

S antropocentrismem se pojí také **antropomorfismus**, což je „polidšťovací“ tendence (*pes žárlí, kočka se naštvála, uplakany den*). (tamtéž: 62 – 64)

Mnoho přenesených významů a frazémů vychází z opozice člověk a zvíře, kde zvíře splňuje úlohu negativního hlediska (až na kočku a zvířecí zdrobněliny). I frazeologie má antropocentrický charakter a svědčí o charakteru jazykového obrazu světa. (tamtéž: 60 – 62)

Soubor poznatků, které jsou zachycené v jazykovém tvaru, se vysvětluje v různých koncepcích jako **jazykový dočasný svět** nebo **jazykový svět v zastoupení** nebo **jazykový model světa** nebo **jazykový obraz světa**. Poslední termín je nejrozšířenější. (Маглова 2008: 61)

a) Co je jazykový obraz světa

Podle Einsteina je **obrazem světa** nazývána realita lidského chápání. „Člověk se snaží si nějakým přiměřeným způsobem vytvořit jednoduchý a jasný obraz světa, aby se pokusil si v určité míře zaměnit tento svět takto vytvořeným obrazem. Tímto se zabývá umělec, básník, filozof-teoretik i přírodovědec, ale každý po svém. Na tento obraz a její úpravu člověk přenesse těžkosti svého duchovního života...“.

Do obrazu světa je podle Gureviče vložen pohled na svět každého národa: „Každá civilizace nebo sociální systém se charakterizuje svým osobitým způsobem chápání světa“. (Cit. podle: Маглова 2008: 62)

Obraz světa je základem individuálního a společenského vědomí a jazyk je to, co splňuje potřebu po poznávání. Konceptuální obrazy světa mohou být u různých lidí různé, např. u představitelů různých epoch, různých sociálních skupin, různých věkových skupin atd. Lidé mluvící různým jazykem mohou mít často konceptuální obrazy světa podobnější, než lidé hovořící stejným jazykem. Proto v tomto obrazu světa spolupracuje lidskost, národnost a osobitost.

Dále do sebe obraz světa zahrnuje odražené objekty i odrážené subjekty, proto to není jen soubor tzv. „fotografií“. Navíc je aktivní a ne pasivní, proto je člověk schopný tyto obrazy činností měnit.

Obraz světa je celistvým celosvětovým odrazem světa, jenž vzniká duchovní činností člověka v průběhu všech jeho kontaktů se světem. Má různé parametry. Jsou to parametry místní (vysoko – nízko, pravý – levý, východ – západ, daleký – blízký), časové (den – noc, zima – léto), množstevní, etické aj. A na jeho formování má vliv jazyk, tradice, příroda, výchova, studium a jiné sociální faktory. Obraz světa může být celistvý (např. náboženský, filozofický aj.), ale i místní (odráží jen část světa). (tamtéž: 63)

b) Konceptuální obraz světa vs. jazykový obraz světa

Filozofové (G.A. Brutjan, R.I. Paviljenis) a lingvisté (J.N. Karaulov, G.V. Kolščanskij, V.I. Postavalova, G.V. Ramišvili, B.A. Serebrennikov, V.N. Telija aj.) rozlišují **konceptuální** a **jazykový obraz světa**.

V knize od V. Maslové se objevuje názor E. Kubrjakové o tom, že **konceptuální obraz světa** je bohatší, než jazykový obraz světa. Obraz světa si člověk sám „nakreslí“ ve svém vědomí, ale **jazykový obraz světa** je ta část konceptuálního světa člověka, která je spojena s jazykem. (Маслова 2008: 64)

Rysem **jazykového obrazu světa** je heterogenost (mnohovrstevnatost, komplikovanost), je rozdělený teritoriálně (dialekty), sociálně (profesní jazyky, slangy) i stylově, dynamičnost (v průběhu času, historického vývoje a také vlivem jiných jazyků se neustále přeměňuje), výběrovost (každý jazykový obraz světa má výběrový charakter), axiologičnost (nejvyšší mírou tady je lidskost, pocity člověka, sympatie či nenávisť, známost - neznámost, nahoře - dole), integrálnost a kontextuálnost (jen těžko se dá určit,

kteřá definice je slovníková, kteřá vědecká a kteřá praktická) a transcendentnost (jazyk má schopnost stále překračovat meze). (Vaňková 2005: 53 – 55)

Lingvisté se snaží určit způsob formování konceptů, a jak spolupracují **jazykový a konceptuální obraz světa**. Řada konceptů je podle nich univerzální a k těmto se řadí místo, čas, množství, přátelství aj. (Маглова 2008: 66)

Každý jazyk totiž představuje specifickou interpretaci světa, kdy se často mluví o **brýlích mateřského jazyka**, které máme stále na nose. Avšak bilingvní osoba má možnost si své brýle střídat. Odlišnost dvou světů je větší či menší podle toho, jak jsou dané jazyky od sebe geograficky a hlavně kulturně vzdálené.

V jazykovém obrazu světa se také často uplatňuje princip **vlastní versus cizí**, což souvisí se strachem z neznámého, s nedůvěřivostí k jinému, nevraživostí atd. (Vaňková 2005: 62 – 65)

c) **Konceptualizace obrazu světa**

S **konceptualizací obrazu světa** v češtině, jako i v jiných jazycích, se setkáváme u spojení *šťastný je nahoře – smutný je dole* (např. *zvedla se mi nálada, nálada klesla* atd.), *zdraví a život jsou nahoře – nemoc a smrt jsou dole* (např. *je na vrcholu sil, jde to s ním s kopce* atd.). Konceptualizace této opozice se zakládá na lidské tělesnosti. Vzpřímená poloha je pozitivní a skrčená poloha negativní. Jazykový obraz světa tedy vyrůstá z takových tělesných struktur, které jsou univerzální a na ty se nabalují další elementy. (Vaňková 2005: 51)

Člověk, který žije v jazykové společnosti, obohacuje svůj konceptuální systém osobní zkušeností a také jazykem. Je v něm zachycena společenská zkušenost lidská i národní. Podle tohoto dochází ke specifikaci různých jazyků a to vede k různým obrazům světa u různých národů. Existují však i individuální obrazy světa, které se odlišují člověk od člověka.

Analýza obrazu světa pomáhá pochopit, čím se odlišují národnostní kultury a jak se na světové úrovni navzájem doplňují.

Sám **jazykový obraz světa** je kulturním dědictvím národů, je zřetelně strukturován a je víceúrovňový. Právě tento obraz světa podmiňuje komunikativní chování a pochopení vnitřního a vnějšího světa člověka. (Маслова 2008: 70 – 71)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se budu zabývat frazeologismy s adjektivy *vysoký*, *nizký*, *velký* a *malý* z hlediska jejich významu v ruštině. Do materiálů budou zahrnuta přirovnání a idiomy.

Nejdříve se zaměřím na výskyt jednotlivých adjektiv.

Slovo *vysoký* se ve frazeologismech objevuje v docela velké míře. Často je však nahrazeno jinými slovy stejného významu, tj. synonymy tohoto slova, k nimž řadíme např. i slovo *dlouhý*. Je také mnoho rčení, v nichž se komponent *vysoký* explicitně neobjevuje, je tam přítomen implicitně, např. *je jako topol*, mohlo by se také říci *je vysoký jako topol*. Víme, že topol je vysoký a štíhlý, proto máme jistotu, že člověk označovaný tímto frazeologismem bude mít urostlé vzezření.

Slovo *nizký* se ať už v české nebo ruské frazeologii často nevyskytuje. Pátrala jsem v mnohých slovnících, ale toto slovo se spojuje jen s určitým malým množstvím frazeologismů.

Slovo *velký* se vyskytuje poměrně často, ale většinou v přenesených významech. Buďto se může nebo nemusí ve frazeologismu použít, nebo je úplně vypuštěno a nahrazeno jiným slovem, které ho zastupuje. Podobně jako u slova *vysoký*.

V ruštině se objevují dvě slova s tímto významem: *большой* a *великий*. Zaměřovala jsem se hlavně na první slovo, tedy na *большой*, i když slovo *великий* se v některých částech objeví také.

Великий se v ruském jazyce vztahuje většinou k nějaké významné události (*Великая Отечественная война*), k nějakému významnému uměleckému dílu vědy, literatury či umění (*Евгений Онегин – это роман велик и бессмертен*), k významné osobnosti (*великий Пушкин*) a často si také toto slovo přikládali panovníci ze staré Rusi za jméno (*Петр I Великий*).

Někdy se ve frazeologismech vyskytují také výrazy nespisovné, jako *bejt* místo *být*, *malej* místo *malý*, *vokurka* místo *okurka*, *ženská* místo *žena* apod.

Místo jednoho výrazu se také používá jeho synonymum se zápornou částicí, např. *malý* – *neveliký*.

Adjektiva se také v ruském jazyce vyskytují v jejich krátkém tvaru, např. *малый* – *мал.*

2.1 Frazeologismy popisující lidské tělo

V první části je první kategorií frazeologismů člověk a jeho vlastnosti z hlediska významu „vysoký“, „malý“...

V této části popíšu frazeologismy označující člověka, popis částí jeho těla a jeho vlastnosti. Nejdříve se podíváme na postavu, na její výšku a velikost.

2.1.1 Vysoká postava

Vysoký člověk je přirovnáván k celé řadě různých věcí: *как телевизионная башня, пожарная каланча, к. башня* apod. V následující části je rozdělím do skupin.

a) Přirovnání k vysokým budovám a jiným vysokým objektům

K těmto frazeologismům se řadí ty, kde je člověk přirovnáván k vysokým budovám, věžím, svítilnám, tyčím atp.

V ruském jazyce: *телевизионная башня; коломенская верста (с коломенскую версту); пожарная каланча; телеграфный столб; высокий к. башня; длинный к. жердь.*

V českém jazyce: *být j. kandelábr; mít vysokou podezdívku; být dlouhý j. čára (na zdi); být vysoký j. tyč (tyčka); být j. bidlo/slonbidlo; moct žebrat přes vrata; být j. telegrafní tyč; být vysoký j. věž.*

V ruském jazyce se *коломенская верста* vyskytuje již od 17. stol., kdy podle výnosu cara Alexeje Michajloviče muselo být na cestách se sloupy mezi Moskvou a letní carskou rezidencí v Kolomenské vesnici provedeno nové měření rozestupů sloupů a ustanoveny versty (tzv. verstové sloupy) takové výšky, jakou v Rusku ještě neviděli. (<http://www.otrezal.ru>)

Versta je známá ruská míra cestovní vzdálenosti, která se rovná 1066, 71 m, tedy přibližně 1, 067 km. Ta se pak rovná 500 sáhům (сажень). (<http://www.potomy.ru>)

Сажень je stará ruská délková míra (2, 13 m). (<http://www.classes.ru>)

V českém jazyce se ještě poměrně často užívají zastaralé a dialektické výrazy, jako např. *kandelábr* a *slonbidlo*. *Kandelábr* je pouliční lampa a *slonbidlo* je moravský dialektický výraz a znamená *vysoký člověk*. (Hugo 2006: 174; 341)

b) Přirovnání k jiným lidem

K vyjádření velké výšky se také používají výrazy, přirovnávající k jiným osobám: *он высотой (ростом) с Ивана Великого; он к. дядя Степа* nebo *дядя Степа (достань воробушка); он к. гренадер*.

Tady musím poznamenat, že i když je *Иван Великий* osobní jméno, tak přesněji řečeno je to název věže - zvonice v Kremlu. Dříve to byla nejvyšší stavba v Moskvě. (<http://liveinmsk.ru>)

Дядя Степа je název dětské básně od S. Michalkova (rok vydání básně - 1936), kde *дядя Степа* je velmi vysoký a také velmi odvážný a hodný policista. (БМС 2005: 215)

c) Přirovnání k vysokým stromům

V těchto frazeologismech se objevují hlavně názvy vysokých a štíhlých stromů. Nejčastěji se tyto frazeologismy vztahují k mužům.

V ruském jazyce: *он стройный к. тополь*.

V českém jazyce: *vysoký j. jedle; být vysoký j. topol*.

Tady vidíme, že v českém jazyce je slovo *стройный* (což znamená urostlý) nahrazeno slovem *vysoký*, ale stále má tento frazeologismus i význam *vysoký*.

d) Frazeologismy založené na obrazu "je tak vysoký, že dosáhne do..."

K frazeologismům výšky se řadí i ty, ve kterých člověk prakticky "roste do nebe".

V ruském jazyce jsem mnoho výrazů nenašla, jen *до неба достанет, скоро до потолка достанет*. Druhý výraz se vztahuje spíše k budově než k nebesům a volnému prostoru.

V českém jazyce: *růst do nebe; sahat až do nebes; že by mohl šacovat eroplány; bejt vejška*. Zařadila jsem zde i frazeologismus *moct s někým ořechy/vořechy klátit*.

Líbil se mi i výraz *kdyby ho pověsili, přinesl by domů šibenici*. Toto také vyjadřuje, že je daný člověk velmi vysoký.

Ve frazeologismu *že by mohl šacovat eroplány* se také objevují nespisovná slova. *Šacovat eroplány* ve spisovné češtině znamená *prohledávat letadla*. (Hugo 2006: 354; 113)

e) Jiné

Zvláštním případem jsou frazeologismy *mít vysoký chcaní*, kde se myslí zvl. mladá a přitažlivá žena, která je vysoká s dlouhýma nohama (Čermák 2009: 235) a *kdyby upadl, budou z něho dva malí do školky*. Jednoduše velmi vysoký člověk.

2.1.2 Nízká/malá postava

V ruském jazyce jsem našla jen *он низкий ростом; кто-л. к. суцая жаба [каракатица]*. V českém jazyce se slovo *nízký* ohledně výšky prakticky neužívá.

Druhý frazeologismus *кто-л. к. суцая жаба [каракатица]* se týká ženy, která je malé postavy (низкорослая) a nějakým způsobem znetvořená. (Козлова 2001: 37)

Ale ohledně slova *malý* je frazeologismů více. Nejdříve se podíváme na názvy zvířat.

a) Přirovnání ke zvířatům

V ruském jazyce: *(он) к. воробышек; кто-л. маленький к. килька; мужичок к. паучок; мужичок – червячок; пугалица*.

V českém jazyce: *být j. blecha; být/bejt/vypadat j. střízlík; být j. cvrček*.

Střízlík obecný je jedním z našich nejmenších ptáků (dospělec váží sotva 9g). (Čermák 1983: 335)

Mezi lidmi se objevuje se i výraz *На рост собак не вешают*, kde chtějí podtrhnout, že malá výška není v žádném případě nedostatkem. (Козлова 2001: 37)

Ve většině případů je opozicí k frazeologismům s animalistickým komponentem opět animalistický frazeologismus. Výjimku tvoří pouze frazeologismus *величиной в булавочную головку*, kde opozicí je český výraz *být j. blecha*.

b) Přirovnání k věcem

V ruském jazyce: *как кнопка; (быть) величиной с булавочную головку*.

V českém jazyce: *malý j. cvoček; být malý j./nebýt větší než špendlíková hlavička; malý j. knoflík; j. špunt; j. hrášek; být/bejt drobek/drobeček*.

Podívat se na někoho pod mikroskopem - в микроскоп видно кого.

Všechny tyto věci jsou nicotné a malinké, tedy je takovýto člověk také nicotný a malý. Lidé jsou přirovnáváni k věcem, se kterými se člověk setkává skoro denně. Ke knoflíkům, špendlíkovým hlavičkám, drobečkům.

Myslím, že přirovnání, že je někdo tak malý, že se na něj podíváme *pod mikroskopem*, je přirovnání skoro hanlivé, urážlivé.

c) Přirovnání k malým dětem

(Дети) мал мала меньше - (děti) jedno menší než druhé.

Малые дети; ребята – děti.

Бýt ještě v peřince.

Как карпуз.

Псинка маленькая – doslovný překlad je malé psisko, myšleno hanlivě.

d) Přirovnání k části lidského těla

V ruském jazyce: *с ноготок (ноготь); с мизинец; мальчик с пальчик*.

V českém jazyce: *j. malíček; být jako za groš kudla*.

Výrazy *мужичок с ноготок, мальчик с пальчик, от горшка два вершка* se v ruštině překládají jako *být jak za groš kudla*.

Groš je velmi drobná mince, často zaměňována také za slovo *grešle*. Slovo *grešle* pochází z latinského spojení *denarius grossus*, což doslova znamená *tlustý denár*. Tyto tlusté stříbrné mince byly raženy od r. 1194 v Benátkách, ale slavnými se staly až české groše, ražené od Václava II. v Čechách. Česká výslovnost „ss“ byla „š“, německý *Groschen* je tedy českého původu.

A jelikož *groš* je opravdu drobná mince, tak *kudla* (spisovně *zavírací nůž*) je také velmi malá. (Hugo 2006: 141; 202)

Vidíme, že tady už se ruština a čeština liší. Nejen že ruština uvádí části těla (*ноготок, пальчик*), ale uvádí také délkové míry (*вершок* = 4,4 cm). (Kol. pracovníků Lingea 2011: 50) Čeština naopak uvádí část těla a věci z domácnosti.

e) Frazologismy přirovnávající k hospodské míře

(Быть) недомерок - být/bej malé/malý pivo/pívo; být pod míru.

V ruštině se také používá výraz *полтора шалмана*, který pochází ze žargonu (slangu). *Шалман* je pivnice nízké kvality. (<http://www.classes.ru>)

Každopádně všechny výrazy jsou hovorové a hanlivé.

Žargon je každá nespisovná a hlavně mluvená forma určitého jazyka, kterou se mluví v určité společenské skupině. Ty se dělí podle zaměstnání, věku atd. Vyznačuje se specifickými jazykovými prostředky a i pro mluvčího daného jazyka je těžko srozumitelný. *Žargonu* se také říká *slang*. (<http://nase-rec.ujc.cas.cz>)

f) Frazologismy „velkého nic“

Кот наплакал - je (ho) jako za dva nic/být j. nic.

V ruštině je výraz *кот наплакал* používán žertem a většinou ve spojitosti s nedostatečným množstvím kohokoliv a čehokoliv. Tento výraz zřejmě vznikl na základě folklórních písní.

*Идет кисанька из кухни,
У ней глазоньки напухли.
- О чем, кисанька, ты плачешь?
- Как мне, кисаньке, не плакать:
Повар пеночку слизал,
А на кисаньку сказал.*

Ale slzy od kočičky nebyly velké, protože byly hrané. A kočka samozřejmě nepláče. Odtud tedy pochází význam tohoto frazeologismu. (БМС 2005: 351-352)

A jelikož kočka nemůže nic naplakat, může se tedy v češtině objevit výraz *nic*.

g) Frazeologismy založené na protikladu „malý – šikovný, malý – velký“

V ruském jazyce: *мал да удал; маленький да удаленький; маленький, но крепкий (сильный); сокол мал, да удал.*

V českém jazyce: *malý, ale šikovný; malý, ale sporý; nezdá se, ale vypadá.*

От малой искры, да большой пожар; мал соловей, да голосок велик [да голосит]; не велик сверчок, да звонко поет - z malé jiskry bývá velký požár.

Не велика (мала) птичка (синичка), да ноготок остер.

Všechny tyto výrazy znamenají jedno a totéž. Mluví se v nich o někom, kdo vypadá, že nic nezvládne, ale nakonec překvapí. Pozitivně i negativně. U slavíka je myšlen pozitivní pohled na věc, u malého ptáčka spíše pohled obezřetný. Ten člověk je totiž malý, vypadá, že nic nezvládne, ale také umí *vytáhnout dráčky*.

h) Frazeologismy přirovnávající k trpaslíkovi

Он (маленький) к. карлик; он коротыш(ка) - být j. trpaslík.

Коротыш(ка) je také do češtiny překládán jako *být/bej malé/malý pivo/pívo*, tedy je přirovnáván k hospodské míře.

2.1.3 Veliká/velká postava

Tato kategorie obsahuje frazeologismy, které popisují lidi, kteří mohou, ale nemusí být příliš vysokí, ale jsou hlavně rozložití v prostoru (prostorově výrazní) a často i silní.

Nejdříve se podíváme na kategorii, ve které se vyskytuje muž velké postavy.

2.1.3.1 Frazeologismy označující muže s velkou postavou

Tyto frazeologismy jsem rozdělila podle toho, k čemu je v ruštině mužská postava přirovnávána.

a) Frazeologismy popisující muže s velkou postavou přirovnávanou ke zvířatům

Кто-л. слон слоном - to je chlap j. hora; být/bejt kus chlapa.

Он к. медведь - (být) j. hromotluk.

Он к. горилла - být j. gorila.

Быть большим к. слон - být (velký) j. slon.

Он как медведь nese v češtině označení *být j. hromotluk*. Vzezřením připomíná medvěda.

b) Frazeologismy označující muže s velkou postavou přirovnávanou k velmi velkým věcem

В косую сажень ростом (косая сажень в плечах); верзила; корова ляжет, хвоста негде протянуть - to je chlap j. hora; být/bejt kus chlapa.

Здоровенный детина - je to chlap j. hrom.

Он к. великан - být j. obr.

V ruštině má muž přes ramena minimálně sáh délky.

c) Frazeologismy označující muže s velkou postavou přirovnávanou k biblickým postavám

Большой к. Голиаф - být j. Goliáš.

Goliáš byl filistínský obr bojující s židovským *Davidem*, který byl malé postavy. David ho pak zabil lstí pomocí kamene, který vystřelil z praku. (Čermák 1983: 104)

2.1.3.2 Frazеologismy označující ženy s velkou postavou

Zde jsem rozdělila frazeologismy velkých žen podle podobného dělení jako v předchozí mužské části frazeologismů.

a) Frazеologismy označující ženy velké, robustní, až mužské, postavy

Мужичка; гренадер, а не баба - (to je) ženská j. chlap.

Это женщина – гренадер; баба – гренадер - (to je) ženská j. granátník/grenadýr/kyrysar.

Здоровенная бабуица - je to ženská j. hrom.

Granátník/grenadýr byl dříve voják, který nosil granáty a také jimi bojoval. Byl to voják elitního sboru.

Kyrysar byl pro změnu voják v kyrysu, což je výraz pro brnění. (Čermák 1983: 105)

b) Frazеologismy označující velké ženy přirovnávané k věcem v domácnosti

Здоровенная к. шкаф; не проходит в дверь - být velká j. almara.

Almara je velká skříň nebo v tomto významu velká a objemná žena (Hugo 2006: 44), která se nevejde do dveří. Samozřejmě je tento výraz brán s nadsázkou.

c) Frazеologismy označující velké ženy přirovnávané ke zvířatům

Она к. лошадь – je j. klisna/kobyła.

V ruštině je žena přirovnávána ke koni (mužské pohlaví) a naopak v češtině je přirovnávána ke kobyle (ženské pohlaví). Každopádně je to výraz hanlivý.

2.1.3.3 Frazеologismy označující muže i ženy s velkou postavou

Podle ruštiny jsou tyto frazeologismy přirovnávány ke skříni, ale jelikož se vyskytují u mužů i žen, vytvořila jsem jim vlastní kapitolu.

Он/она к. шкаф - být j. hovado; být j. mašina; j. čtyři.

Hovado je staré označení hovězího dobytka. (Hugo 2006: 156)

2.1.4 Hlava

V této kapitole rozeberu frazeologické označení hlavy z hlediska jejich významu.

a) Frazeologismy označující velikou hlavu

Как пивной котел - mít hlavu j. škopek/štoudev/standlík.

(У него) на голове копна волос – j. věrtel/konev.

Голова к. арбуз (с арбуз)/к. шар/к. луна – j. meloun.

Mít hlavu *как пивной котел* se většinou vztahuje k nějaké velké, neforemné hlavě. V češtině se objevují dostatečně odpovídající ekvivalenty.

Hlava *к. шар* a *к. луна* je velká a kulatá. V češtině existuje pro tento výraz ekvivalent *j. meloun*. Což se objevuje i v ruštině.

b) Frazeologismy označující malou hlavu

Голова к. шарик - mít hlavu/hlavičku j. cibuličku/cibulku/makovičku; j. kuličku.

V češtině malá hlava odpovídá věcem, které se jí podobají v souvislosti s rostlinami. A to s *cibulí* ve formě zdrobnělin a např. s *vlčím mákem* a jejich makovicemi ve stejné formě, a to zdrobnělin.

V češtině odpovídá malá hlava *kuličce*, tak jako v ruštině.

2.1.5 Čelo

Čelo označují jen tři výrazy, které ho mohou charakterizovat, a to, že je nízké, velké nebo vysoké.

Низкий лоб - nízké čelo.

Высокий (большой) лоб - vysoké (velké) čelo.

2.1.6 Oči a slzy

V ruských slovnících se neobjevuje mnoho výrazů pro oči, konkrétně jejich vlastnosti. Já osobně jsem našla jen jeden. Vyskytovaly se v nich hlavně výrazy pro udivení a strach, ne pro vlastnosti očí.

V českých slovnících je pár výrazů pro vyjádření toho, jestli jsou oči velké či malé. Často však také vyjadřují strach a údiv. Tyto zde však neuvedu.

a) Frazeologismy označující velké oči

Мít oči j. mandle, j. talíře, j. blumy, j. tenisáky, j. mlýnské kameny.

b) Frazeologismy označující malé oči

У него глазки к. бусинки - mít oči j. korálky.

c) Frazeologismy označující velké slzy

Слезы градом катятся; слезы к. горошины - prolévat slzy j. hráchy.

Podle slovníků se slzy prolévají jen velké (jako hrachy či podle ruštiny jako kroupy).

2.1.7 Nos

Když je popisován nos, jedná se většinou o nos velký a nevzhledný. A i když je malý, stejně je nějakým určitým způsobem nehezky.

a) Frazeologismy označující velký nos

У него нос крючком - mít nos j. skobu.

У него нос к. паяльник/к. руль - j. kliku od blázince.

У него нос к. картошка - mít nos j. okurku/vokurku/bramboru.

Zvláště osobitým výrazem je výraz *mít nos j. bakuli*. Našla jsem mnoho výrazů, které odpovídají slovu *bakule*, ale jen jeden se shodoval s vlastností nosu. Podle J. Huga je

bakule oblý útvar (z hlíny, sněhu) nebo boule. (Hugo 2006: 52) Takže to znamená, že nos je jako boule.

Ještě si něco řekneme o nosu, který vypadá *jako klika od blázince*. Ten je totiž křivý, zahnutý a nehezký. V ruštině se pro tento frazeologismus objevuje výraz *паяльник* a *руль*, což je v překladu do češtiny *páječka* a *kormidlo* či *řídítka*.

b) Frazeologismy označující malý nos

(У него) нос пуговкой - mít nos j. knoflík.

С гулькин (воробиный) нос - mít malý nos.

Нос к. слива - j. ředkvičku.

Člověk má v ruštině nos malý, *jako holubí* či *vrabčí*, a nos *jako švestku*.

2.1.8 Ústa, jazyk, hlas a zvuk

a) Frazeologismy označující velká ústa

V ruštině jsem výraz pro velká ústa nenašla.

Мít hubu j. vrata od stodoly.

b) Frazeologismy označující vysoký a nízký hlas

V ruštině jsem zastoupení pro *vysoký hlas, zvuk nebo tón* nenašla, jen v základním výrazu *высокий звук, тон, голос* nebo naopak pro *nízký, hluboký hlas, tón* výraz *низкий голос, тон, громкий голос*.

V češtině se pro nepřirozeně vysoký hlas vyskytuje výraz *mít hlas j. eunuch*. *Eunuch* je kastrát člověka (muž), který má z důvodu kastrace či úrazu vysoký hlas. (www.cs.wikipedia.org)

2.1.9 Břicho

У него живот к. барабан - mít břicho j. buben/bubínek.

Tyto výrazy se často vztahují k mužům, kteří mají tzv. *pivní pupek* nebo naopak k ženám, které mají ke konci těhotenství. (Čermák 1983: 55)

2.1.10 Zadek

a) Frazeologismy označující velký zadek

Здоровенная к. шкаф; не проходит в дверь - mít zadek j. almaru/j. valach/j. čtyři.

Zde se nachází podobná přirovnání jako v případě robustních mužů a žen. V ruštině jsou přirovnávána k věcem v domácnosti a v češtině ke skříni, koni a nadměrné velikosti.

2.1.11 Ruce

a) Frazeologismy označující velké ruce

(У него) медвежьи лапы - mít ruce/tlapy/pracky j. medvěd.

У него руки к. грабли/лопаты - mít ruce j. hrábě/lopaty/ploutve.

V ruštině i češtině jsou výrazy prakticky stejné, jen čeština má více synonym, např. *ploutve*.

b) Frazeologismy označující velké pěsti

У него кулак к. кувалда; он руками подковы гнет - má ruku/pěst j. kladivo.

V ruštině se objevuje výraz, že má tak velké ruce, že by jimi mohl i podkovy kovat.

2.1.12 Nohy

a) Velká noha

(У него) ноги к. у слона - mít nohu/nohy j. slon.

V ruštině i češtině jsou výrazy stejné.

2.2 Frazeologismy popisující věci

2.2.1 Velikost věcí

a) Frazeologismy označující velké věci

Здоровенная дыра - je to (velké) j. vrata (od stodoly).

Величиной с колесо - je to (velké) j. kolo od vozu/u vozu.

Бандура - je to (velké) j. kráva/prase.

Тяжелый к. стопудовая гуря - je to (velké/těžké) j. bejk.

Величиной в куриное/голубиное яйцо; с куриное/голубиное яйцо; град к. горошины; град с горошины - boule/kroupy velké j. (holubí) vejce.

K *závažím* a *kredencím* v ruštině jsou přirovnávána zvířata v češtině, např. *kráva* a *bejk*.

Здоровенная дыра je v češtině nahrazena slovy *vrata od stodoly*. Vše závisí na pozorovateli, k čemu danou věc přirovná.

b) Frazeologismy označující velké věci přirovnávané ke zvířatům

С лошадиную голову - je to (velké) j. almara/hrom.

(Собака) здоровая к. теленок - je to (velké) j. tele.

Лошадиная голова v ruštině je přirovnávána k *almaře* v češtině.

c) Frazeologismy označující velké věci podle velikosti pěsti a palců

С кулак [величиной] - je to (velké) j. pěst.

(То jsou) jahody/třešně (velké) j. palce.

d) Frazeologismy označující malé věci v domácnosti

С булавочную головку - je to (malé) j. špendlíková hlavička.

Быть величиной в наперсток - je to (malé) j. náprstek.

Всего ничего - je to (malé) j. nic.

Je to j. hračka.

Je to j. kozí bobky.

e) Frazeologismy označující malá písmena

Почерк к. бисер; бисерный почерк - písmenka/písmena (jsou) j. blechy/blešky.

V ruštině se objevuje výraz, že jsou *jako perličky malinké*, ale v češtině je to výraz animalistický, tedy že jsou *jako blechy*.

f) Frazeologismy označující velké budovy a pozemky

Огромный к. дворец; большой к. дом - je to (velké) j. stodola.

Быть (большой) как сарай; к. в сарае - je to j. ratejna.

(То je) дům j. hrad.

V ruštině se pro český výraz *stodola* vyskytuje mnohem lepší výraz, a to *zámek* a *dům*.

A *ratejna* je velká neútluná místnost, původně světnicí pro čeled' (rataj). (Hugo 2006: 320) V tom se v ruštině celkem shodují.

g) Frazeologismy označující malé budovy a pozemky

К. булавоочная головка - být j. dírka.

К. носовой платок - městečko/políčko/pokojíček/zahrádka (je) j. dlaň.

Это капля в море - to je (zahrádka) j. když plivne (do moře).

Домеček j. klícka.

Výraz *к. булавоочная головка* je něco opravdu malého, ale je to alespoň špendlíková hlavička, než vůbec nic oproti češtině, kde se vyskytuje slovo *dírka*, což je výrazem nepřítomnosti něčeho.

Také vidíme, že v ruštině se objevuje slovo *kapesník* oproti češtině, která se opět odvolává na lidské tělo v případě *dlaně*.

2.2.2 Množství

a) Frazeologismy označující malé množství něčeho

Малая толика - karka v moři; ani co by se za nehet vešlo; jako šafránu.

Малая толика je výrazem hovorovým a vyjadřuje opravdu malé množství něčeho, např. денег nebo запасов.

Толика má formu ženského rodu jednotného čísla, ale ve staroslověnském jazyce a staré ruštině se v knižním jazyce a v nařízeních užívala forma středního rodu jednotného čísla *толико*. Význam tohoto slova byl „tak hodně, takové velké množství“.

V církevním slověnském jazyce se poté odedávna užívalo slovní spojení *мало толико*. Proto je výraz *малая толика* slovním spojením, které pochází z církevně-knižní a kancelářské formulace. (<http://wordhist.narod.ru>)

b) Frazeologismy označující velké množství prádla

Большая стирка - velké prádlo.

Tento výraz se vyskytuje v domácnostech při procesu praní velkého množství prádla.

2.2.3 Oblečení a boty

a) Frazeologismy označující velké oblečení

(Одежда) на нем висит к. на вешалке - visí to na něm j. na tyčce/j. hadr na holi/j. na bidle; je to j. pro dva.

Висит (на ней) мешком - visí to na ní j. pytel.

С чужого плеча - mít něco j. po starším bratrovi/bráchovi/po starší sestře.

V ruštině výraz *с чужого плеча* ukazuje na cizí ramena, cizího člověka, jednoduše na kohokoliv, ale v češtině poukazuje výraz *jako po starším bratrovi/sestře* na někoho blízkého.

b) Frazeologismy označující velké boty

(Мít) boty j. koráby/lodě/šify.

Выглядеть к. кот в сапогах - vypadat/být (v tom) j. kocour v botách.

Slovo *šify* je argotem, tzn. mluvou podsvětí. (Hugo 2006: 358)

c) Frazeologismy označující malé oblečení

С чужого плеча - mít něco j. po mladším bratrovi/bráchovi/po mladší sestře, být (v něčem) j. naditý.

Tady se ruština od velkého oblečení neliší. Vše je jednoduše z *cizích ramen*.

d) Frazeologismy označující malé boty

(To jsou) střevíčky j. pro Popelku; je to/boty j. pro panenku.

Popelka je jednou z nejnámějších pohádek, ve které má hlavní postava (Popelka) tak malou nožku, že její střevíček žádná jiná dívka neobuje.

2.3 Frazeologismy popisující zemi, přírodu a počasí

2.3.1 Přírodní katastrofy

a) Frazeologismy týkající se povodní

Высокая вода/река; поля (высокая) вода - velká voda; povodeň.

Ворваться куда; мчаться/примчаться как ураган; как тайфун; (спешишь) как на пожар - jako velká voda (vtrhnout kam, hnát se, hrnout se/přihrnout se).

Takto se říká člověku velkého temperamentu a hlučného chování, alespoň v českém jazyce. V ruském jazyce se vyskytují výrazy jako tajfun, jako uragán, což v češtině je také upotřebitelné.

Objevuje se i výraz pro nízký stav vody.

Малая/низкая вода - malá voda.

b) Frazeologismy týkající se Ameriky

В Америке; за Атлантическим океаном - za velkou vodou/louží.

Dříve byla Amerika velkým snem, a kdo se dostal *za velkou louži* (čímž je míněn Atlantický oceán) byl veliký šťastlivec.

2.3.2 Zima

Дрожать к. овечий хвост - třást se j. ratlík/j. (malej) pes.

Хороший хозяин в такую погоду собаку из дому не выгонит - je tam takový mráz/zima/počasí, že by (člověk) ani psa nevyhnal.

Здесь к. в холодильнике - je tu zima j. za oltářem/j. v morně, psírně/j. v ratejně/j. na Sibíři.

Je tam mráz j. samec.

Ratlík je malý a zakrslý pes, který je choulostivý na zimu. (Čermák 1983: 301) Proto se pořád třepe jako ovčí ocásek.

Ruština si také pro velkou zimu vystačí se slovem *холодильник*, čeština je v tomto směru vynalézavější.

Morna je zkratkou slova hladomorna. (<http://www.ptejteseknihovny.cz>)

2.4 Jiné

2.4.1 Hlad

a) Frazologismy označující velký hlad

Быка бы съел - má takový hlad, že by sněd(l) vola na posezení.

(Быть) голодный к. волк/собака - mít hlad j. pes.

V češtině se také vyskytuje výraz *mít hlad jako vlk*.

b) Frazologismy označující malý hlad

У него жадные глаза но маленький аппетит - má velké oči a malý hlad.

V ruštině se vyskytuje výraz *жадные глаза*, což znamená *hladové oči*. V češtině se vyskytuje výraz *velké oči*, ale to je spíše přenesený výraz pro zveličením hladu.

2.4.2 Žízeň

a) Frazeologismy označující velkou žízeň

Умирать от жажды - mít žízeň j. trám/j. hrom; mít žízeň j. pes.

V ruštině člověk žízni přímo umírá, v češtině je výraz žízni prozaičtější.

2.4.3 Porce jídla

a) Frazeologismy označující velkou porci jídla

Лошадиная порция – (je to) porce j. pro drvoštěpa.

Это лошадиная доза – (je to) dávka j. pro koně/vola.

Это к. на Маланьину свадьбу - je to j. pro (celý) regiment (vojáku).

I v ruštině se stejně jako v češtině vyskytuje *koňská porce* či *dávka*.

Наговорить (наварить) как на Маланьину свадьбу je výrazem pro opravdu mnoho jídla. Ve výrazu se objevuje zmínka o svatbě donského atamana Степана Даниловича Ефремова s krasavicí jménem Меланья Карповна. Ti měli neobyčejně obrovskou hostinu.

Podle jiného vysvětlení však tento frazeologismus pochází ze starého národního obyčeje, který se pojí k předvečeru Nového roku. V církevním kalendáři je den svatě Melánie Římské, která 31. prosince slaví svátek. Ten den večer je v mnohých křesťanských zemích nazýván „štědrým“. Kdysi v Rusku „на Маланку“ chodila mládež po domech, kde je hospodyně hostily. Za štědrost jim pak mládež zazpívala nebo zahrála představení. Na Ukrajině např. žertovnou svatbu Vasilije a Melanky (Vasilij Veliký – 1. ledna). *Маланьина свадьба* je tedy symbolické setkání starého a nového roku. A na Nový rok se hodně a štědře vařilo. (БМС 2005: 625)

b) Frazeologismy označující malé porce jídla

Ему это на один зуб - je to (dávka/porce) j. pro vrabce.

V češtině se také vyskytuje výraz *je toho sotva do jednoho zubu/na jeden zub*. Vrabec je však vděčným příkladem zvířátka, které je malé a málo jí.

2.4.4 Potřeba

a) Frazeologismy označující velkou potřebu

Идти по большой нужде; идти/пойти (ходить/сходить) за большой нуждой; (ходить/идти) по-большому (делу); идти в туалет; испражняться - jít na velkou stranu.

Дристься к. из ружья; дрищет к. из пулемета - mít sračku j. bič/j. hrom/j. Brno. (To je) hovno j. ser.

Všechny tyto výrazy vyjadřují lidskou *velkou potřebu*. Tady se naopak v ruštině vyskytuje více výrazů, vyjadřující velkou potřebu, než v češtině.

V ruštině se také český výraz *mít sračku j. bič/j. hrom/j. Brno* vysvětluje zbraněmi.

b) Frazeologismy označující malou potřebu

Идти/пойти (ходить/сходить) за малой (маленькой) нуждой; ходить по-маленькому; за маленьким; идти в туалет; мочиться - jít na malou stranu.

Podobné jako v kapitole velká potřeba. V ruštině se vyskytuje více výrazů pro *malou stranu*.

2.4.5 Lež

a) Frazeologismy označující velkou lež

Это вопиющая ложь - to je lež j. věž.

Věž je stavba, která sahá až do nebe. A lež je v ruštině donebevolající. Takže je to lež, která sahá až do nebe, kde bůh vidí a slyší tu nehoráznost.

2.4.6 Facka a jiné rány

(To je) facka j. vyšitá/j. když (ji) vyšije/přišije; dostal ránu/facku, až se mu v očích zajiskřilo; dostal facku j. dům.

Ударило в голову - to byla rána j. hrom; rána/to je j. když kopne kůň.

V češtině se pro facku a jiné rány vyskytuje více výrazů.

a) Frazeologismy označující prohnání někoho

Намылить кому шею; устроить кому баню (головомойку) - prohnat koho, že ti budou gatě malé.

Je to jednoduše přísné pokárání.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala ruskými a českými frazeologismy a jejich porovnáním z hlediska významu.

Celou práci jsem rozdělila na několik částí. V úvodu jsem popsala cíle této práce a také vyjmenovala použité publikace.

V teoretické části jsem se zabývala teoretickými problémy lingvistiky a jejím dělením, lexikologií a jazykovým obrazem světa. Jazykový obraz světa je téma, kterým se mnoho lingvistů nezabývá, anebo jen okrajově a namátkou.

Snažila jsem se vysvětlit pojmy jako koncept, význam, kultura, jazykový obraz světa aj. Mnohé z těchto pojmů jsou opravdu těžko uchopitelné.

V praktické části jsem rozdělila frazeologismy do různých skupin a kategorií, s největším důrazem na frazeologismy označující člověka. Jak jsem vysvětlila v teoretické části, vše se týká člověka (antropocentrismus), tzn. i mnou nalezené frazeologismy jsou většinou zaměřené na člověka nebo člověkem měřitelné. Mnoho frazeologismů jsem však do své práce ani nezahrnula, protože to rozsah bakalářské práce nedovolil.

Celou praktickou část jsem rozdělila na několik hlavních kapitol, a to přirovnání k člověku v první části, přirovnání k věcem v druhé části a přirovnání k zemi, přírodě a počasí ve třetí části. V poslední části jsou frazeologismy, které nebylo možné zařadit do nějaké určité části.

Frazeologismy v jednotlivých kapitolách jsou rozděleny podle toho, k čemu jsou dané osoby či věci přirovnávány, např. ke zvířatům, věcem či biblickým postavám.

V každé kapitole jsem se také snažila postavit proti sobě frazeologismy opačného významu, tzn., do kapitoly *hlava* jsem zařadila jako podkapitolu frazeologismy s významem „velká hlava“ a frazeologismy s významem „malá hlava“.

V každé kapitole se nejdříve mluví o významu „vysoký a velký“, poté „malý a nízký“.

Frazeologismy jsem v praktické části také rozdělila podle komponentů v ruském jazyce. Např. frazeologismus *величиной в булавочную головку* jsem zařadila podle ruských slov *в булавочную головку* do kapitoly „malá postava, přirovnávaná k věcem“. V češtině je opozicí frazeologismus *být j. špendlíková hlavička*.

Na konci každé kategorie jsem se snažila (v případě, že to bylo potřeba) vysvětlit daný frazeologismus, popřípadě slovo či význam. Některá slova byla již zastaralá nebo se

již vůbec neužívají. Ruština i čeština totiž v některých frazeologismech vychází ze zastaralých a nářečních výrazů, např. *kandelábr, slonbidlo, мужичок-червячок*.

U některých frazeologismů jsem si však nebyla jistá, jestli je do práce zařadit či ne, např. *velká a malá potřeba*. Avšak z frazeologického hlediska i toto téma se týká člověka a jeho života, tedy jsem je tam nechala.

Všeobecně více frazeologismů bylo s významem „vysoký“ a „velký“, alespoň co se lidského těla týče. Ohledně věcí se nejvíce používají významy „malý“ a „velký“.

V ruštině se celkově častěji přirovnává k objektům, které se týkají obyčejného života, např. *каланча, башня a жердь*. Čeština má v tomto směru větší fantazii, např. *slonbidlo, moct žebrať přes vrata*.

V mnoha frazeologismech se ale ruština a čeština shodují, např. *высокий как башня, величиной в булавочную головку, он как карлик*.

Všimla jsem si také, že v češtině se často vyskytují frazeologismy s takovými slovy jako např. *hrom, kuň, pes a vůl*. Čeština všeobecně má velkou zálibu v animalistických frazeologismech. Jsou to však také výrazy, které jsou spojeny s dřívější dobou, kdy tato zvířata byla v každém domě, tedy tyto frazeologismy zobrazovaly obyčejný lidský život. Oproti tomu *hrom* byl něco nadpřirozeného, boží znamení.

Všechny frazeologismy jsem shromáždila ze slovníků, které jsem uvedla v seznamu literatury.

Po praktické části následuje závěr, kde se nachází shrnutí celé bakalářské práce, resumé v ruském jazyce, bibliografie a anotace.

Cílem práce bylo shromáždění a porovnání ruských a českých frazeologismů s významem „vysoký“, „nízký“, „velký“ a „malý“, nakolik se to podařilo, posoudí moji vážení oponenti.

Celkově musím říct, že mě tato práce velmi obohatila a rozšířila můj frazeologický obzor.

РЕЗЮМЕ

В своей дипломной работе я анализирую русские и чешские фразеологизмы со значением «высокий-низкий», «большой-маленький» с точки зрения их значения и провожу их сопоставление.

Я выбрала фразеологию, потому что меня эта тема интересует и я хотела о ней узнать больше. Но эта тема очень обширная, поэтому в практическую часть вошла только часть фразеологизмов из тех, которые я собрала.

В теоретической части я рассматриваю фразеологию как науку в рамках лингвистики, лексикологии и языковой картины мира. Всех этих тем фразеология касается. Больше всего я пользовалась книгами: В. Маслова «Введение в когнитивную лингвистику», А. Erhart «Základy jazykovědy», I. Vaňková и др. «Co na srdci, to na jazyku», В. Мокиенко и Л. Степанова «Русская фразеология для чехов».

В практической части я привела пример большого количества фразеологизмов из многих словарей, но здесь напишу только те, которыми я пользовалась больше всего. К ним относятся «Česko-ruský frazeologický slovník» (В. Мокиенко и А. Вурм), «Rusko-český frazeologický slovník» (Л. Степанова), «Словарь фразеологических синонимов русского языка» (БМС), «Slovník české frazeologie a idiomatiky – výrazy neslovesné» (Fr. Čermák и др.), и «Slovník české frazeologie a idiomatiky - přirovnání» (ред. Fr. Čermák).

В вышеуказанной части я попыталась сопоставить фразеологизмы с двух точек зрения: обороты с данными компонентами (*высокий-низкий, большой-маленький*) и фразеологизмы, имеющие данное значение. Я распределила фразеологизмы по группам, в которых находятся русские обороты и их чешские эквиваленты и попыталась объяснить значение этих фразеологизмов.

Это все, что касается вводной части и сейчас бы я хотела поподробнее описать главные части работы.

В начале теоретической главы дипломной работы я в первую очередь описала главные положения лингвистики. **Лингвистика**, или также языкознание – это теоретическая общественно-научная дисциплина, которая занимается исследованием естественных человеческих коммуникационных кодов – языков. По данным Ергарта, **язык** как термин нередко в обиходе конкурирует термину **речь**. По его мнению, речью является человеческая способность передачи информации с помощью языка.

А язык - это система кодов, которая служит для общения в определенном этническом обществе.

После того, как я определила некоторые термины, я описала виды лингвистики: **теоретическую и практическую** (но эта часть не касается лингвистики, потому что лингвистика – наука теоретическая), **общую лингвистику, лингвистику описательную, составительную, филологическую и историко-сопоставительную**. Также лингвистика делится на **синхроническую и диахроническую, внешнюю и внутреннюю**.

Следующей темой является **лексикология**, учение о **словарном запасе**.

Лексикология делится на несколько категорий, но нас интересует **семантика и фразеология**.

Семантика исследует содержания языковых знаков.

Знаками могут быть, напр., **морфемы** – это основной языковой знак. Он делится на лексические (**лексемы**) и грамматические морфемы. Лексемы являются основными полнозначными знаками (качество, действие и т. п.), а грамматические морфемы – это вспомогательные знаки, обозначающие качество или обстоятельство.

Единственная форма лексемы – **слово**. У каждого слова имеется синоним. **Синонимы** – это единицы, которые обозначают определенный словесный опыт.

Синонимы могут быть у трех основных типов фразеологических сочетаний, это **фразеологическое соединение, фразеологическая единица и фразеологическое сращение (идиом)**.

Основа языка – это фонетика, фонология, словарный запас и также **фразеология**. Фразеология является сложной проблемой также для носителя языка. За каждым выражением стоит история языка, культура, фольклор и литература.

В переводоведении выделяются также межъязыковые эквиваленты, которые являются сложной проблемой, это: **полные эквиваленты, частичные эквиваленты, относительные эквиваленты и фразеологические аналоги**.

У **фразеологической единицы** есть несколько характеристик, это **устойчивость, воспроизводимость, экспрессивность и семантическая целостность**.

Частью лингвистики также является **когнитивная лингвистика**. Эта наука занимается мышлением и его функционированием.

Когнитивисты осознают относительность нашего, т. н. человеческого взгляда и человеческого опыта.

Ключевыми проблемами когнитивной лингвистики является отношение между мозгом и мыслью.

Значение - это один из главных терминов когнитивной лингвистики.

В работе я применяю термин **картина мира**, что является оппозицией к философскому концепту **естественного мира**. О языковой картине мира я еще буду говорить ниже. Естественный мир понимается как **наивный**, отличающийся от мира **научного**. Эта наивная картина мира связана с естественным языком (наш первый язык).

В когнитивной лингвистике выделяются три подхода. Но между ними находятся проницаемые границы. Первая группа ориентируется на исследование мозга, вторая на исследование мысли, а третья на исследование культуры.

Когнитивная лингвистика нам предлагает большое количество терминов, напр.: **концепт, понятие и значение**.

Внутренней формой термины **концепт** и **понятие** в русском языке не различаются, они одинаковые, но сейчас они дифференцируются. **Понятие** – совокупность основных характеристик объекта, а **концепт** – мыслительное образование, специфическое для данного народа. Концепт является носителем народной культурной памяти.

Мы также можем представить его себе как **круг**, в центре которого находится понятие, а на крае находится все, что приносит культура, традиции и опыт.

Что касается **языковой картины мира**, я хотела бы сказать, что каждый человек связан с миром и составляет себе о нем различные представления и различные модели.

В центре этого мира стоит человек, который является частью общества, он ищет свое место в мире. Язык является **антропоцентрическим**, потому что представляет картину мира с точки зрения человека и человек также стоит в центре этого языка.

Человек, живущий в каком-то языковом обществе, помещает в свою концептуальную систему индивидуальный опыт и язык. В ней находится общественный опыт человеческий и национальный опыт.

Это все, что касается теории и сейчас я перейду к практической части.

В практической части я занималась фразеологизмами с именами прилагательными *высокий, низкий, большой и маленький* с точки зрения их значения.

В начале я скажу несколько слов о существовании самих данных прилагательных.

Слово *высокий* в фразеологизмах появляется достаточно часто. Но нередко это слово заменяется другими словами одинакового значения, т. е. синонимами этого слова, напр., словом *длинный*. Также есть много поговорок, в которых компонент *высокий* эксплицитно не появляется, он там присутствует только имплицитно, напр.: *он как тополь*, можно также сказать *он стройный как тополь*. Мы знаем, что тополь – высокий и стройный, и мы уверены, что данный человек так и выглядит.

Слово *низкий* в русской или чешской фразеологии появляется редко.

Слово *большой* входит в состав фразеологизмов в целом часто, но в большинстве случаев в переносных значениях.

В русском языке есть синонимы с этим значением: *большой* и *великий*. Я занималась больше всего словом *большой*, но слово *великий* в некоторых частях также приведу.

Слово *великий* в русском языке относится в большинстве случаев к какому-то важному событию (*Великая Отечественная война*), к какому-то важному художественному произведению науки, литературы и искусства (*Евгений Онегин – это роман велик и бессмертен*), к какой-то важной личности (*великий Пушкин*) и часто это слово присоединяли к имени правителя России (*Петр I Великий*).

Слово *малый* появляется часто в уменьшительной форме, главным образом в русском языке (*маленький*).

Иногда встречаются также выражения с разговорной окраской, как, напр., в чешском языке: *bejt* вместо *být*, *malej* вместо *malý*, *vokurka* вместо *okurka*, *ženská* вместо *žena* и т. п.

Иногда вместо одного выражения употребляются его синонимы с отрицательной частицей, напр. *малый - невелик*.

Прилагательные в русской фразеологии могут встречаться также в их краткой форме, напр.: *малый – мал*.

Фразеологизмы в практической части я классифицировала и выделила разные группы и категории, ориентированные чаще всего на человека. Как я уже сказала в теоретической части, все касается человека и это значит, что отысканные фразеологизмы большей частью касаются человека. Но многие фразеологизмы я в свою дипломную работу не смогла включить из-за объема работы.

Фразеологизмы в отдельных главах разделяются так же в соответствии с тем, с чем сравниваются данные лица или вещи, напр., с животными, с вещами или библейскими персонажами.

В каждой главе я также стремилась сопоставить фразеологизмы с противоположным значением, то есть в главу *hlava* я включила фразеологизмы со значением «большая голова» и «маленькая голова».

В начале каждой главы говорится о значении «высокий» и «большой», после того «маленький» и «низкий».

Фразеологизмы я разделила по компонентам также в русском языке. Напр., фразеологизм *величиной в булавочную головку* я включила по русским словам *в булавочную головку* в группу маленькой фигуры, которую сравнивают с вещами. В чешском языке оппозицией является фразеологизм *být j. špendlíková hlavička*.

В конце каждой категории я стремилась (если этого было нужно) объяснить данный фразеологизм, слово или значение. Некоторые слова были уже устаревшие или такие, которые вообще не употребляются.

Русский и чешский языки включают в некоторые фразеологизмы устаревшие и диалектные выражения, напр., *kandelábr, slonbidlo, мужичок-червячок*.

Но относительно некоторых фразеологизмов я была не уверена, включить их в работу или нет, напр. *большая и малая нужда*. Но с фразеологической точки зрения это такие же темы, описывающие жизнь человека, как и другие, поэтому я их там оставила.

В целом было больше фразеологизмов со значением «высокий» и «большой», что касается тела человека. Относительно вещей больше всего пользуются значения «маленький» и «большой».

Во многих фразеологизмах русский и чешский языки совпадают, напр., *высокий как башня, величиной в булавочную головку, он как карлик*.

Я заметила, что в чешском языке часто встречаются фразеологизмы с такими словами, как, напр., *hrom, kůň, pes* и *vůl*. Чешский язык вообще содержит многие фразеологизмы с наименованиями животных. Но существуют в нем также фразеологизмы, связанные с древними временами, когда эти животные были в каждом доме и поэтому эти фразеологизмы отражали обычную жизнь человека. Напротив тому, *hrom* был чем-то сверхъестественным, каким-то божьим указанием.

Все фразеологизмы я собрала из словарей, которые я привела в списке литературы.

Целью работы было собрание и сопоставление русских и чешских фразеологизмов со значением «высокий», «низкий», «большой» и «маленький». Я надеюсь, это удалось.

В целом я должна сказать, что я работала над этой темой с удовольствием и она очень расширила мой кругозор.

PRAMENY A LITERATURA

BIBLIOGRAFIE:

1. ČERMÁK, F., HRONEK, J., MACHAČ, J. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. Praha: Československá akademie věd, 1983.
2. ČERMÁK, F., HRONEK, J., MACHAČ, J. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné*. Praha: Československá akademie věd, 1988.
3. ČERMÁK, F. *Lexikon a sémantika*. Brno: nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-020-3.
4. ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. 1. díl. Praha: nakladatelství LEDA, 2009. ISBN 9788073352165.
5. ČERMÁK, F. a kol. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné*. 3. díl. Praha: nakladatelství LEDA, 2009. ISBN 9788073352189.
6. ERHART, A. *Základy jazykovědy*. 1. vydání. Praha: státní pedagogické nakladatelství, 1984.
7. FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1985.
8. KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ LINGEA. *Rusko-český, česko-ruský praktický slovník*. 1. vydání. Brno: nakladatelství Lingea s. r. o., 2011. ISBN 978-80-87471-12-8.
9. FILIPEC, J. *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1961.
10. HUGO, J. *Slovník nespisovné češtiny*. 2. vydání. Praha: Maxford, 2006. ISBN 80-7345-098-4.
11. MARTINKOVÁ, M. *Rusko-český slovník frazeologický*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953.
12. MOKIENKO, V., STĚPANOVA, L. *Ruská frazeologie pro Čechy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1916-9.
13. MOKIENKO, V., WURM, A. *Česko-ruský frazeologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0406-09.
14. STĚPANOVA, L. *Rusko-český frazeologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1750-9.

15. VAŇKOVÁ, I. a kol. *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.
16. БИРИХ, А., МОКИЕНКО, В., СТЕПАНОВА, Л. *Словарь фразеологических синонимов русского языка*. Ростов-на-Дону: издательство «Феникс», 1997. ISBN 5-85880-401-2.
17. БИРИХ, А., МОКИЕНКО, В., СТЕПАНОВА, Л. *Русская фразеология, историко-этимологический словарь*. Москва: «издательство Астрель», 2005. ISBN 5-271-11199-7.
18. ВИНОГРАДОВ, В. *Толковый словарь русского языка*. Том II. Москва: государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1938.
19. ВИНОГРАДОВ, В. *Толковый словарь русского языка*. Том IV. Москва: государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1940.
20. КОЗЛОВА, Т. *Идеографический словарь русских фразеологизмов с названиями животных*. Москва: издательство «Дело и сервис», 2001. ISBN 5-8018-0112-X.
21. МАСЛОВА, В. *Введение в когнитивную лингвистику*. Москва: издательство «Флинта», 2008. ISBN 978-5-89349-748-9 (Флинта).
22. ОМЕЛЬЯНОВИЧ-НАВЛЕНКО, Л. *Словарь современного русского литературного языка*. Том шестой. Москва: издательство Академии наук СССР, 1957.
23. ЧЕРНЫШЕВ, В. *Словарь современного русского литературного языка*. Том второй. Москва: издательство Академии наук СССР, 1951.
24. ШАНСКИЙ, Н. *Фразеология современного русского языка*. Москва: государственное издательство «ВЫСШАЯ ШКОЛА», 1963.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. Eunuch - <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eunuch>
2. František Čermák - <http://ucnk.ff.cuni.cz/view.php?2>
3. Jan Patočka - <http://www.ajp.cuni.cz/bio.html>
4. Josef Filípec - <http://www.ujc.cas.cz/lingviste/filipec-josef.html>
5. Kniha o žargonu - <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7828>
6. Úvod do studia jazyka - kcjl.upol.cz/mlcoch_udsj.doc
7. Význam slova „morna“ - <http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2007-2009/vyznam-slova-morna>
8. Иван Великий - <http://liveinmsk.ru/places/a-33.html>
9. Коломенская верста - <http://www.otrezal.ru/catch-words/196.html>
10. Малая толика - http://wordhist.narod.ru/malaja_tolika.html
11. Сажень - <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ozhegov-term-30710.htm>
12. Что такое верстовы столбы - <http://www.potomy.ru/world/1483.html>
13. Шалман - <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Efremova-term-119824.htm>

SEZNAM ZKRATEK

j.	jak, jako
БМС	Бирих, Мокиенко, Степанова
к.	как

ANOTACE

Jméno a příjmení: Petra Šnajdárková

Fakulta: Filozofická

Katedra: Katedra slavistiky

Vedoucí práce: prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

Rok obhajoby: 2013

Název práce: Ruské a české frazeologismy s významem „vysoký-nízký“, „velký-malý“

Název v angličtině: Russian and Czech phraseology with meaning „tall-low“, „big-small“

Anotace práce: V této práci jsem se v teoretické části zabývala rozbořem lingvistiky, pojmy z frazeologie a také jazykovým obrazem světa. V praktické části jsem rozdělila frazeologismy do různých skupin podle významu v ruském jazyce a podle adjektiv vysoký, nízký, velký a malý, s největším důrazem na člověka a také s důrazem na věci okolo člověka.

Klíčová slova: Vysoký
Nízký
Velký
Malý
Frazeologie
Lexikologie

Rozsah práce: 82 259

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 24

Jazyk práce: Český jazyk